

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.01.1998, sp. zn. 2 Cdon 1738/97, ECLI:CZ:NS:1998:2.CDON.1738.1997.1

Číslo: 63/1998

Právní věta: Ve věci, jejímž předmětem je uplatnění právo odporovat právnímu úkonu dlužníka, zkracujícímu uspokojení vymahatelné pohledávky na daních, má finanční úřad způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.01.1998

Spisová značka: 2 Cdon 1738/97

Číslo rozhodnutí: 63

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Odporovatelnost, Účastníci řízení

Předpisy: 40/1964 Sb. § 42a 531/1990 Sb. 337/1992 Sb. (ve znění zákona č. 255/1994 Sb.)

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 63

Ve věci, jejímž předmětem je uplatnění právo odporovat právnímu úkonu dlužníka, zkracujícímu uspokojení vymahatelné pohledávky na daních, má finanční úřad způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení.

(Usnesení Nejvyššího soudu z 28. 1. 1998, [2 Cdon 1738/97](#))

Žalující finanční úřad podal dne 10. 8. 1995 u soudu žalobu, kterou se domáhal, aby bylo ve smyslu ustanovení § 42a o. z. určeno, že dohoda o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, uzavřená dne 31. 3. 1993 mezi M. V. a F. V., je vůči němu neúčinná. Žalobu zdůvodnil zejména tím, že F. V. měl žalobci zaplatit dne 23. 12. 1992 na dani z obratu částku 8 060 272 Kč a dne 5. 2. 1993 „doměrek“ k této dani ve výši 1 612 054 Kč; po připočtení penále činí ke dni 8. 8. 1995 jeho dluh 15 555 669 Kč. F. V. dne 31. 3. 1993 uzavřel se žalovanou M. V. dohodu o vypořádání jejich bezpodílového spoluvlastnictví, podle které se výlučnou vlastníci nemovitostí (domu čp. 1197 s pozemky parc. č. 3640, parc. č. 3639/1 a parc. č. 3639/2 v L.) stala žalovaná. Žalobce má za to, že uvedenou dohodou byl jako věřitel zkrácen a že žalovaná „úmysl dlužníka zkrátit věřitele při náležité pečlivosti nemohla nepoznat“.

V průběhu řízení žalobce navrhl, aby soud vydal předběžné opatření, kterým by žalované zakázal s

uvedenými nemovitostmi nakládat.

Okresní soud rozsudkem ze dne 5. 12. 1996 určil, že dohodil o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů M. a F. V. ze dne 31. 3. 1993 je vůči žalobci právně neúčinná; současně rozhodl, že návrh na vydání předběžného opatření se zamítá, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a že žalovaná je povinna zaplatit České republice „do pokladny zdejšího soudu“ soudní poplatek ve výši 1000 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku. Při rozhodování ve věci samé dospěl k závěru, že předpoklady uvedené v ustanovení § 42a o. z. byly splněny, neboť F. V. dluh na dani z obratu dosud nezaplatil a touto dohodou se „evidentně zbavil vlastnictví k cenným nemovitostem, z nichž by se žalobce mohl ohledně dluhu uspokojit“.

K odvolání žalované Krajský soud v Ústí nad Labem usnesením ze dne 21. 3. 1997 rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích o určení neúčinnosti dohody o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů a o povinnosti žalované zaplatit soudní poplatek zrušil a řízení v tomto rozsahu zastavil; ve výroku o náhradě nákladů řízení mezi účastníky jej potvrdil; vyslovil, že ve výroku o zamítnutí návrhu na vydání předběžného opatření „zůstává nedotčen“, a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalobkyni na náhradu nákladů odvolacího řízení 500 Kč do 15 dnů od právní moci rozsudku. Dovedl, že finanční úřad jako územní finanční orgán je „správcem daní, popřípadě dotací a provádí řízení o přestupcích“. V občanském soudním řízení „je legitimován domáhat se jen výkonu rozhodnutí, kde mu takové právo přiznává přímo zákon o správě daní a poplatků“; v jiných věcech má právo „samostatně vystupovat jako účastník řízení“ pouze finanční ředitelství. Vycházeje z tohoto právního názoru dospěl k závěru, že v případě žaloby podle ustanovení § 42a o. z. jde o „občanskoprávní spor, který není v zákoně zahrnut mezi ty, kde by finanční úřad mohl být účastníkem řízení a vlastním jménem žalovat“. Protože řízení trpí takovým nedostatkem podmínky řízení, který nelze odstranit, jsou splněny podmínky pro postup podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítá, že finanční úřady jsou orgány státní moci, které vykonávají správu daní. Správou daní se rozumí právo činit opatření, potřebná ke správnému a úplnému zjištění, stanovení a splnění daňových povinností, zejména právo vyhledávat daňové subjekty, daně vyměřit, vybrat, vyúčtovat, vymáhat nebo kontrolovat jejich splnění ve stanovené výši a době; podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků (ve znění pozdějších předpisů), pak má správce daně způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení ve věcech správy daní a v tomto rozsahu má i procesní způsobilost. Názor odvolacího soudu, že žalobce není v tomto sporu způsobilým účastníkem řízení, není proto správný, neboť zákon mu tuto způsobilost výslovně přiznává. Žalobce navrhl, aby dovolací soud napadené usnesení zrušil a aby věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud zrušil uvedené usnesení odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 90, první části věty, o. s. ř. účastníky řízení jsou navrhovatel (žalobce) a odpůrce (žalovaný). Vymezení účastníků řízení se v tomto případě zakládá procesním způsobem; navrhovatelem (žalobcem) je ten, kdo podal u soudu návrh na zahájení řízení (žalobu), a odpůrcem (žalovaným) je ten, koho navrhovatel (žalobce) v návrhu (v žalobě) za tohoto účastníka řízení označil.

Podle ustanovení § 19 o. s. ř. způsobilost být účastníkem řízení má ten, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti; jinak jen ten, komu ji zákon přiznává.

Podá-li u soudu žalobu ten, kdo ve smyslu ustanovení § 19 o. s. ř. není způsobilým účastníkem řízení, jde o nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit. K takovému nedostatku je soud povinen – jak správně uvádí odvolací soud – kdykoliv zařízení (tedy i v průběhu odvolacího řízení) přihlídnout a

řízení zastavit (§ 104 odst. 1 o. s. ř.). V posuzované věci však o takovýto případ nejde.

Finanční úřady jsou územní finanční orgány (srov. § 2 zákona č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, ve znění pozdějších předpisů), které jako orgány státní správy mimo jiné vykonávají, jak uvádí ustanovení § 1 odst. 1 písm. a) zákona č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, ve znění pozdějších předpisů, správu daní, dávek, poplatků, odvodů, sankčních odvodů za porušení rozpočtové kázně, příspěvků, pokut a penále (dále jen „daní“).

Podle ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech (ve znění pozdějších předpisů), se správou daně rozumí právo činit opatření potřebná ke správnému zjištění, stanovení a splnění daňových povinností fyzických a právnických osob, zejména právo daně vyměřit, vybrat, vyúčtovat, vymáhat a kontrolovat jejich splnění ve stanovené výši a době. Obdobně pojem „správa daně“ definuje zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků (ve znění pozdějších předpisů); podle ustanovení § 1 odst. 2, věty první, tohoto zákona „správou daně se rozumí právo činit opatření potřebná ke správnému a úplnému zjištění, stanovení a splnění daňových povinností, zejména právo vyhledávat daňové subjekty, daně vyměřit, vybrat, vyúčtovat, vymáhat nebo kontrolovat podle tohoto zákona jejich splnění ve stanovené výši a době“. Ustanovení § 1 odst. 2, věty druhé, zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů (ve znění účinném od 1. 1. 1995), uvádí, že „správce daně má způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení ve věcech správy daní a v tomto rozsahu má i procesní způsobilost“.

Z uvedeného vyplývá, že zákon (ustanovení § 1 odst. 2, věty druhé, zákona č. 337/1992 Sb., ve znění účinném od 1. 1. 1995) přiznává finančním úřadům jako správcům daně způsobilost být účastníky občanského soudního řízení. Tuto způsobilost však nemají v plném rozsahu (ve všech věcech patřících do pravomoci soudů), ale jen v těch věcech, v nichž jde o správu daní, tedy o zjištění, stanovení a splnění daňových povinností fyzických a právnických osob. Ke správě daní patří zejména vyhledávání daňových subjektů, vyměňování daní, jejich vybírání, vyúčtování a vymáhání. Ve smyslu ustanovení § 19, části věty za středníkem, o. s. ř. proto jsou finanční úřady v uvedeném rozsahu způsobilými účastníky řízení.

V posuzovaném případě žalující finanční úřad žalobou uplatnil právo odporovat právnímu úkonu, který – podle tvrzení žalobce – učinil daňový dlužník (F. V.) v úmyslu zkrátit vymození dlužné daně. Ve shodě s ustanovením § 42a odst. 3 o. z. žalobu podal proti osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn (proti žalované).

Smyslem žaloby podle ustanovení § 42a o. z. (tzv. odpůřčí žaloby) je dosáhnout rozhodnutí soudu, kterým by bylo určeno, že je vůči věřiteli právně neúčinný dlužníkův právní úkon, kterým bylo zkráceno uspokojení jeho vymahatelné pohledávky. Rozhodnutí soudu, kterým bylo odpůřčí žalobě vyhověno, je podkladem k tomu, aby se věřitel na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí, vydaného proti dlužníku domáhal nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co odporovaným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku, a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči osobě, v jejíž prospěch byl právní úkon učiněn. Jestliže uspokojení věřitele z tohoto majetku není dobře možné, může se věřitel domáhat, aby mu ten, komu z odporovatelného právního úkonu dlužníka vznikl prospěch, vydal takto získané plnění.

Z uvedeného vyplývá, že odpůřčí žaloba je právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele. U pohledávek na daních jde o jeden ze způsobů, který finančnímu úřadu jako orgánu oprávněnému vybírat daně (tedy „věřiteli“) může umožnit vybrání daně nebo její vymáhání (po osobě, v jejíž prospěch byl odporovatelný právní úkon učiněn, nebo které z takového právního úkonu vznikl prospěch). V řízení zahájeném odpůřčí žalobou tedy z tohoto hlediska jde o věc správy daně.

Dovolací soud z těchto důvodů dospěl k závěru, že ve věci, jejímž předmětem je uplatnění právo odporovat právnímu úkonu dlužníka, zkracujícímu uspokojení vymahatelné pohledávky na daních, má finanční úřad způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení.

Protože usnesení odvolacího soudu není správné, dovolací soud je zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, § 243b odst. 2, věta první, o. s. ř.).